

Andria

Didascalía

Periocha G. Sulpici Apollinaris

- [10] **Sororem falsò crēditam meretrīculae**
[9] **Genere Andriae, Glycerium, vitiat Pamphilus**
[8] **Gravidāque factā dat fidem, uxorem sibi**
[7] **Fore hanc; namque aliam pater ēī dēsponderat,**
[6] **Gnātam Chremētis, atque ut amorem comperit,**
[5] **Simulat futurās nūptiās, cupiēns suos**
[4] **Quid habēret animi filius cognōscere.**
[3] **Dāvī suāsū nōn repugnat Pamphilus.**
[2] **Sed ex Glyceriō nātum ut vīdit puerulum**
[1] **Chremēs, recūsāt nūptiās, generum abdicat.**
[0] **Hanc Pamphilō, aliam dat Charinō conjugem.**

Prolog

- [1] [PROLOGUS]: **Poēta cum primum animum ad scribendum appulit,**
[2] **id sibi negōtī crēdidit solum dari,**
[3] **populō ut placērent quās fēcisset fābulās.**
[4] **vērūm aliter ēvenīre multō intellegit;**
[5] **nam in prōlogis scribendis operam abūtitur,**
[6] **nōn quī argūmentum nārret sed quī malevolī**
[7] **veteris poētae maledictis respondeat.**
[8] **nunc quam rem vitiō dent quaesō animum advortite.**
[9] **Menander fēcit Andriam et Perinthiam.**
[10] **quī utramvis rēctē nōrit ambās nōverit:**
[11] **nōn ita dissimilī sunt argūmentō, et tamen**
[12] **dissimilī ōrātiōne sunt factae ac stilō.**
[13] **quae convēnere in Andriam ex Perinthiā**
[14] **fatētur trānstulisse atque ūsum prō suis.**
[15] **id isti vituperant factum atque in eō disputant**
[16] **contāminārī nōn decēre fābulās.**
[17] **faciuntne intellegendō ut nīl intellegant?**
[18] **quī cum hunc accūsant, Naevium Plautum Ennium**
[19] **accūsant quōs hic noster auctōrēs habet,**
[20] **quōrum aemulārī exoptat nēglegentiam**
[21] **potius quam istōrum obscuram dīligentiam.**
[22] **dehinc ut quiēscant porrō moneō et dēsinant**
[23] **male dīcere, malefacta nē nōscant sua.**
[24] **favēte, adeste aequō animō et rem cognōscite,**
[25] **ut pernōscātis ecquid speī sit relicuum,**
[26] **posthāc quās faciet dē integrō cōmoediās,**
[27] **spectandae an exigendae sint vōbīs prius.**

Akt I

Simo Sosia

- [28] [SIMO SENEX]: **Vōs istaec intrō auferte: abīte. Sōsia,**
[29] **adēs dum: paucīs tē volō. dictum putā:**
[30] [SOSIA LIBERTUS]: **nempe ut cūrentur rēctē haec? immō aliud. quid est**
[31] **quod tibi mea ars efficere hōc possit amplius?**
[32] [SIMO SENEX]: **nīl istāc opus est arte ad hanc rem quam parō,**
[33] **sed eīs quās semper in tē intellēxī sitās,**
[34] **fidē et taciturnitāte. exspectō quid velīs.**
[35] **ego postquam tē ēmī, ā parvulō ut semper tibi**
[36] **apud mē jūsta et clēmēns fuerit servitus**
[37] **scīs. fēcī ex servō ut essēs libertus mihi,**
[38] **proptereā quod servibās liberāliter:**
[39] **quod habuī summum pretium persolvī tibi.**
[40] [SOSIA LIBERTUS]: **in memoriā habeō. haud mūtō factum. gaudeō**
[41] **sī tibi quid fēcī aut faciō quod placeat, Simō,**
[42] **et id grātum fuisse advorsum tē habeō grātiā.**
[43] **sed hoc mihi molestumst; nam istaec commemorātiō**
[44] **quasi exprobrātiōst immemoris benefici.**
[45] **quīn tū ūnō verbō dīc quid est quod mē velīs.**
[46] [SIMO SENEX]: **ita faciam. hoc primum in hāc rē praedicō tibi:**
[47] **quās crēdis esse hās nōn sunt vērae nūptiae.**
nuptials.
[48] [SOSIA LIBERTUS]: **cūr simulās igitur? rem omnem ā prīncipiō audiēs:**
[49] [SIMO SENEX]: **eō pactō et gnātī vītam et cōnsilium meum**
[50] **cognōscēs et quid facere in hāc rē tē velim.**
[51] **nam is postquam excessit ex ephēbīs, Sōsia, et**
[52] **librius vivendī fuit potestās (nam antea**
[53] **quī scīre possēs aut ingenium nōscere,**
[54] **dum aetās metus magister prohibēbant? itast.)**
[55] **quod plērīque omnēs faciunt adulēscēntulī,**
[56] **ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equōs**
[57] **alere aut canēs ad vēnandum aut ad philosophōs,**
[58] **hōrum ille nīl ēgregiē praeter cētera**
[59] **studēbat et tamen omnia haec mediōcriter.**
[60] **gaudēbam. nōn injuriā; nam id arbitror**
[61] [SOSIA LIBERTUS]: **apprimē in vītā esse ūtile, ut nēquid nimis.**
[62] [SIMO SENEX]: **sīc vīta erat: facile omnīs perferre ac pati;**
[63] **cum quibus erat cumque ūnā īs sēsē dēdere,**
[64] **eōrum obsequī studiīs, adversus nēmīnī,**
[65] **numquam praepōnēns sē illīs; ita ut facillimē**
[66] **sine invidiā laudem inveniās et amīcōs parēs.**
[67] [SOSIA LIBERTUS]: **sapienter vītam īstituit; namque hōc tempore**
[68] **obsequium amīcōs, vēritās odium parit.**
[69] [SIMO SENEX]: **intereā mulier quaedam abhinc triennium**
[70] **ex Andrō commigrāvit hūc vicīniae,**
[71] **inopiā et cognātōrum nēglegentiā**
[72] **coacta, ēgregiā fōrmā atque aetāte integrā.**
[73] [SOSIA LIBERTUS]: **ei! vereor nēquid Andria apportet malī!**
[74] [SIMO SENEX]: **prīmō haec pudicē vītam parcē ac dūriter**

[75] agēbat, lānā et tēlā vīctum quaeritāns;
 [76] sed postquam amāns accessit pretium pollicēns
 [77] ūnus et item alter, ita ut ingeniumst omnium
 [78] hominum ab labōre prōclive ad libīdinem,
 [79] accēpit condiōnem, dehinc quaestum occipit.
 [80] quī tum illam amābant forte, ita ut fit, filium
 [81] perdūxere illūc, sēcum ut ūnā esset, meum.
 [82] egomet continuō mēcum 'certē captus est:
 [83] habetr'. observābam māne illōrum servulōs
 [84] venientis aut abeuntis: rogitābam 'heus puer,
 [85] dīc sōdēs, quis herī Chrýsidem habuit? ' nam Andriae
 for
 [86] illi id erat nōmen. teneō. Phaedrum aut Clīniam
 [87] dīcēbant aut Nīcēratum; nam hī trēs simul
 [88] amābant. 'eho quid Pamphilus? i' 'quid? symbolam
 'what?
 [89] dedit, cēnāvit.' gaudēbam. item aliō diē
 [90] quaerēbam: comperiēbam nīl ad Pamphilum
 [91] quicquam attinēre. enimvērō spectātum satis
 [92] putābam et magnum exemplum continentiae;
 [93] nam quī cum ingeniīs cōflīctātur ejus modī
 [94] neque commovētur animus in eā rē tamen,
 [95] sciās posse habēre jam ipsum suae vītae modum.
 [96] cum id mihi placēbat tum ūnō ōre omnēs omnia
 [97] bona dīcere et laudāre fortūnās meās,
 [98] quī gnātum habērem tālī ingeniō praeditum.
 [99] quid verbis opus est? hāc fāmā impulsus Chremēs
 [100] ultrō ad mē vēnit, ūnicam gnātam suam
 [101] cum dōte summā filiō uxōrem ut daret.
 [102] placuit: dēspondī. hic nūptiīs dictust diēs.
 [103] [SOSIA LIBERTUS]: quid obstat cur nōn vērae fiant? audiēs.
 [104] [SIMO SENEX]: fermē in diēbus paucis quibus haec ācta sunt
 [105] Chrýsis vīcina haec moritur. ō factum bene!
 [106] [SOSIA LIBERTUS]: beāstī; eī metuī ā Chrýside. ibi tum filius
 [107] [SIMO SENEX]: cum illis quī amābant Chrýsidem ūnā aderat frequēns;
 [108] cūrābat ūnā fūnus; trīstis interim,
 [109] nōnumquam collacrimābat. placuit tum id mihi.
 [110] sīc cōgitābam 'hic parvae cōsuētūdinis
 [111] causa hujus mortem tam fert familiāriter:
 [112] quid sī ipse amāset? quid hic mihi faciet patrī? '
 [113] haec ego putābam esse omnia hūmānī ingeni
 [114] mānsuētīque animī officia. quid multīs moror?
 [115] egomet quoque ejus causā in fūnus prōdeō,
 [116] nīl suspicāns etiam malī. hem quid id est? sciēs.
 [117] effertur; īmus. intereā inter mulierēs
 [118] quae ibi aderant forte ūnam aspiciō adulēscēntulam
 [119] formā. . . bonā fortasse. et vultū, Sōsia,
 [120] adeō modestō, adeō venustō ut nīl suprā.
 [121] quia tum mihi lāmentārī praeter cēterās
 [122] vīsast et quia erat fōrmā praeter cēterās
 [123] honestā ac liberālī, accēdō ad pedisequās,
 [124] quae sit rogō: sorōrem esse ajunt Chrýsidis.
 [125] percussit ilicō animum. attāt hoc illud est,

[126] hinc illae lacrumae, haec illast misericordia.

[127] [SOSIA LIBERTUS]: **quam timeō quōrsum ēvādās! fūnus interim**

[128] [SIMO SENEX]: **prōcēdit: sequimur; ad sepulcrum vēnimus;**

[129] **in ignem impositast; flētur. intereā haec soror**

[130] **quam dixī ad flammam accessit imprudentius,**

[131] **satis cum periclō. ibi tum exanimātus Pamphilus**

[132] **bene dissimulātum amōrem et cēlātum indicat:**

[133] **accurrit; mediam mulierem complectitur:**

[134] **‘mea Glycerium,’ inquit ‘quid agis? cūr tē is perditum? ’**

[135] **tum illa, ut cōsuētum facile amōrem cernerēs,**

[136] **rejēcit sē in eum flēns quam familiāriter!**

[137] [SOSIA LIBERTUS]: **quid aīs? redeō inde irātus atque aegrē ferēns;**

[138] [SIMO SENEX]: **nec satis ad objūrgandum causae. diceret**

[139] **‘quid fēcī? quid commeruī aut peccāvī, pater?**

[140] **quae sēsē in ignem inicere voluit, prohibuī**

[141] **servāvī.’ honesta ōrātiōst. rēctē putās;**

[142] [SOSIA LIBERTUS]: **nam sī illum objūrgēs vītae quī auxilium tulit,**

[143] **quid faciās illī quī dederit damnum aut malum?**

[144] [SIMO SENEX]: **vēnit Chremēs postrīdiē ad mē clāmitāns:**

[145] **indignum facinus; comperisse Pamphilum**

[146] **prō uxōre habēre hanc peregrīnam. ego illud sēdulō**

[147] **negāre factum. ille īstat factum. dēnique**

[148] **ita tum discēdō ab illō, ut quī sē filiam**

[149] **neget datūrum. nōn tū ibi gnātum. . . ? nē haec quidem**

[150] **satis vehemēns causa ad objūrgandum. quī? cedo.**

[151] **‘tūte ipse hīs rēbus finem praescriptī, pater:**

[152] **prope adest cum aliēnō mōre vivendumst mihi:**

[153] **sine nunc meō mē vīvere intereā modō.’**

[154] [SOSIA LIBERTUS]: **quī igitur relictus est objūrgandī locus?**

[155] [SIMO SENEX]: **sī propter amōrem uxōrem nōlet dūcere:**

[156] **ea primum ab illō animum advortenda injūriast;**

[157] **et nunc id operam dō, ut per falsās nūptiās**

[158] **vēra objūrgandī causa sit, sī dēneget;**

[159] **simul scelerātus Dāvus sī quid cōsilī**

[160] **habet, ut cōsūmat nunc cum nīl obsint dolī;**

[161] **quem ego crēdō manibus pedibusque obnīxē omnia**

[162] **factūrum, magis id adeō mihi ut incommodet**

[163] **quam ut obsequātur gnātō. quāpropter? rogās?**

[164] **mala mēns, malus animus. quem quidem ego sī sēnsērō. . .**

[165] **sed quid opust verbīs? sīn ēveniat quod volō,**

[166] **in Pamphilō ut nīl sit morae, restat Chremēs**

[167] **cui mī expūrgandus est: et spērō cōnfore.**

[168] **nunc tuumst officium hās bene ut assimulēs nūptiās,**

[169] **perterrefaciās Dāvum, observēs filium**

[170] **quid agat, quid cum illō cōsilī captet. sat est:**

[171] [SOSIA LIBERTUS]: **cūrābō. eāmus nūnciam intrō: ī prae, sequar.**

Simo Davus

[172] [SIMO SENEX]: **Nōn dubiumst quīn uxōrem nōlit fīlius;**
[173] **ita Dāvum modo timēre sēnsī, ubi nūptiās**
[174] **futūrās esse audīvit. sed ipse exit forās.**
[175] [DAVUS SERVUS]: **mīrābar hoc sī sīc abīret et erī semper lēnitās**
[176] **verēbar quōrsum ēvāderet.**
[177] **quī postquam audierat nōn datum irī filiō uxōrem suō,**
[178] **numquam cuiquam nostrum verbum fēcīt neque id aegrē tulit.**
[179] [SIMO SENEX]: **at nunc faciet neque, ut opīnor, sine tuō magnō malō.**
[180] [DAVUS SERVUS]: **id voluit nōs sīc necopīnantis dūcī falsō gaudiō,**
[181] **spērantis jam āmōtō metū, interōscitantis opprimī,**
[182] **ne esset spatium cōgitandī ad disturbandās nūptiās:**
[183] **astūtē. carnufex quae loquitur? erus est neque prōvīderam.**
[184] [SIMO SENEX]: **Dāve. hem quid est? eho dum ad mē. quid hic vult? quid ais? quā dē rē? rogās?**
[185] **meum gnātum rūmor est amāre. id populus cūrat scīlicet.**
[186] **hoccin agis an nōn? ego vērō istūc. sed nunc ea mē exquirere**
[187] **inīquī patris est; nam quod antehāc fēcīt nīl ad mē attinet.**
[188] **dum tempus ad eam rem tulit, sīvī animum ut explēret suum;**
[189] **nunc hic diēs aliam vītā dēfert, aliōs mōrēs postulat:**
[190] **dehinc postulō sive aequumst tē ōrō, Dāve, ut redeat jam in viam.**
[191] **hoc quid sit? omnēs qui amant graviter sibi darī uxōrem ferunt.**
[192] [DAVUS SERVUS]: **ita ajunt. tum sīquis magistrum cēpit ad eam rem improbum,**
[193] [SIMO SENEX]: **ipsum animum aegrōtum ad dēteriōrem partem plērumque applicat.**
[194] [DAVUS SERVUS]: **nōn hercle intellegō. nōn? hem. nōn: Dāvus sum, nōn Oedipus.**
[195] [SIMO SENEX]: **nempe ergō apertē vīs quae restant mē loquī? sānē quidem.**
[196] **sī sēnsērō hodiē quicquam in hīs tē nūptiīs**
[197] **fallāciae cōnārī quō fiant minus,**
[198] **aut velle in eā rē ostendī quam sīs callidus,**
[199] **verberibus caesum tē in pistrīnum, Dāve, dēdam usque ad necem,**
[200] **eā lēge atque ōmine ut, sī tē inde exēmerim, ego prō tē molam.**
[201] **quid, hoc intellexitī? an nōndum etiam nē hoc quidem? immō callidē:**
[202] [DAVUS SERVUS]: **ita apertē ipsam rem modo locutus nīl circum itīōne ūsus ēs.**
[203] [SIMO SENEX]: **ubivīs facilius passus sim quam in hāc rē mē dēlūdier.**
[204] [DAVUS SERVUS]: **bona verba, quaesō! irrīdēs? nīl mē fallis. ēdīcō tibi:**
[205] [SIMO SENEX]: **nē temere faciās; neque tū haud dīcās tibi nōn praedictum: cavē!**

Davus

[206] [DAVUS SERVUS]: **Enimvērō, Dāve, nīl locīst sēgnitiae neque socordiae,**
[207] **quantum intellēxī modo senis sententiam dē nūptiīs:**
[208] **quae sī nōn āstū prōvidentur, mē aut erum pessum dabunt.**
[209] **nec quid agam certumst, Pamphilumne adjūtem an auscultem senī.**
[210] **sī illum relinquō, ejus vītāe timeō; sīn opitulōr, hujus minās,**
[211] **cui verba dare difficilest: prīmum jam dē amōre hoc comperit;**
[212] **mē infēnsus servat nēquam faciam nūptiīs fallāciam.**
[213] **sī sēnsērīt, perīī: aut sī lubitum fuerit, causam cēperit**
[214] **quō jūre quāque injūriā praecipitem in pistrīnum dabit.**
[215] **ad haec mala hoc mī accēdit etiam: haec Andria,**
[216] **sī ista uxor sive amīcast, grāvīda ē Pamphilōst.**
[217] **audīreque eōrumst operae pretium audāciam**
[218] **(nam inceptiōst āmentium, haud amantium):**
[219] **quidquid peperisset dēcrēvērunt tollere.**

[220] et fingunt quandam inter sē nunc fallāciam
[221] cīvem Atticam esse hanc: 'fuit ōlim quīdam senex
[222] mercātor; nāvem is frēgit apud Andrum īnsulam;
[223] is obiit mortem.' ibi tum hanc ējectam Chrȳsidis
[224] patrem recēpisse orbam parvam. fābulae!
[225] miquidem hercle nōn fit vērī simile; atque ipsīs commentum placet.
[226] sed Mȳsis ab eā ēgreditur. at ego hinc mē ad forum ut
[227] conveniam Pamphilum, nē dē hāc rē pater imprudentem opprimat.

Mysis

[228] [MYSIS ANCILLA]: Audīvī, Archylis, jamdūdum: Lesbiam addūcī jubēs.
[229] sānē pol illa tēmulentast mulier et temerāria
[230] nec satis digna cui committās primō partū mulierem.
[231] tamen eam addūcam? importūnitātem spectāte aniculae
[232] quia compōtrix ejus est. dī, date facultātem obsecrō
[233] huic pariendī atque illī in aliīs potius peccandī locum.
[234] sed quidnam Pamphilum exanimātum videō? vereor quid siet.
[235] opperiar, ut sciam num quidnam haec turba trīstitiae afferat.

Pamphilus Mysis

[236] [PAMPHILUS ADULESCENS]: Hoccinest hūmānum factū aut inceptū? hoccin officium patris?
[237] [MYSIS ANCILLA]: quid illud est? prō deum fidem quid est, sī haec nōn contumēliast?
[238] [PAMPHILUS ADULESCENS]: uxōrem dēcrērat dare sēsē mī hodiē: nōnne oportuit
[239] praescisse mē ante? nōnne prius commūnicātum oportuit?
[240] [MYSIS ANCILLA]: miseram mē, quod verbum audiō!
[241] [PAMPHILUS ADULESCENS]: quid? Chremēs, quī dēnegārat sē commissūrum mihi
[242] gnātam suam uxōrem, id mūtāvit quia mē immūtātum videt?
[243] itane obstinātē operam dat ut mē ā Glyceriō miserum abstrahat?
[244] quod sī fit pereō funditus.
[245] adeōn hominem esse invenustum aut infēlicem quemquam ut ego sum!
[246] prō deum atque hominum fidem!
[247] nūllōn ego Chremētis pactō affinitātem effugere poterō?
[248] quot modīs contemptus sprētus! facta trānsacta omnia. hem
[249] repudiātus repetor. quam ob rem? nisi sī id est quod suspicor:
[250] aliquid mōnstri alunt: ea quoniam nēminī obtrūdī potest,
[251] itur ad mē. ōrātiō haec mē miseram exanimāvit metū.
[252] nam quid ego dīcam dē patre? āh
[253] tantamne rem tam nēglegenter agere! praeteriēns modo
[254] mī apud forum 'uxor tibi dūcendast, Pamphile, hodiēi' inquit: 'parā,
[255] abi domum.' id mihi vīsust dīcere 'abi citō ac suspende tē.'
[256] obstipui. cēnsēn mē verbum potuisse ūllum prōloqui? aut
[257] ūllam causam, ineptam saltem falsam inīquam? obmūtui.
[258] quod sī ego rescissem id prius, quid facerem sīquis nunc mē roget:
[259] aliquid facerem ut hoc nē facerem. sed nunc quid primum exsequar?
[260] tot mē impediunt cūrae, quae meum animum dīvorsae trahunt:
[261] amor, misericordia hujus, nūptiārum sollicitātiō,
[262] tum patris pudor, quī mē tam lēnī passus est animō usque adhūc
[263] quae meō cumque animō lubitumst facere. eīne ego ut advorser? ei mihi!
[264] incertumst quid agam. misera timeō 'incertum' hoc quōrsus accidat.
[265] [MYSIS ANCILLA]: sed nunc peropust aut hunc cum ipsā aut dē illā aliquid mē advorsum hunc loqui:
[266] dum in dubiōst animus, paulō mōmentō hūc vel illūc impellitur.

[267] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **quis hic loquitur? Mýsis, salvē. ō salvē, Pamphile. quid agit? rogās?**

[268] [MYSIS ANCILLA]: **labōrat ē dolōre atque ex hōc misera sollicitast, diem**

[269] **quia ōlim in hunc sunt cōstitūtae nūptiae. tum autem hoc timet,**

[270] **nē dēserās sē. egone istūc cōnārī queam?**

[271] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **egon propter mē illam dēcipī miseram sinam,**

[272] **quae mihi suum animum atque omnem vītam crēdidit,**

[273] **quam ego animō ēgregiē cāram prō uxōre habuerim?**

[274] **bene et pudīcē ejus doctum atque ēductum sinam**

[275] **coāctum egestāte ingenium immūtārier?**

[276] **nōn faciam. haud verear sī in tē sōlō sit situm;**

[277] [MYSIS ANCILLA]: **sed vim ut queās ferre. adeōn mē ignāvum putās,**

[278] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **adeōn porrō ingrātum aut inhūmānum aut ferum,**

[279] **ut neque mē cōsuētūdō neque amor neque pudor**

[280] **commoveat neque commoneat ut servem fidem?**

[281] [MYSIS ANCILLA]: **ūnum hoc sciō, hanc meritam esse ut memor essēs suī.**

[282] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **memor essem? ō Mýsis Mýsis, etiam nunc mihi**

[283] **scrīpta illa dicta sunt in animō Chrýsidis**

[284] **dē Glyceriō. jam fermē moriēns mē vocat:**

[285] **accessī; vōs sēmōtae: nōs sōlī: incipit**

[286] **‘mī Pamphile, hujus fōrmam atque aetātem vidēs,**

[287] **nec clam tē est quam illī nunc utraeque inūtilēs**

[288] **et ad pudicitiam et ad rem tūtandam sient.**

[289] **quod ego per hanc tē dexteram et genium tuum,**

[290] **per tuam fidem perque hujus sōlitūdinem**

[291] **tē obtestor nē abs tē hanc sēgregēs neu dēserās.**

[292] **sī tē in germānī frātris dīlēxī locō**

[293] **sive haec tē solum semper fēcit maximī**

[294] **seu tibi mōrigera fuit in rēbus omnibus,**

[295] **tē istī vīrum dō, amīcum tūtōrem patrem;**

[296] **bona nostra haec tibi permittō et tuae mandō fidē.'**

[297] **hanc mī in manum dat; mors continuō ipsam occupat.**

[298] **accēpī: acceptam servābō. ita spērō quidem.**

[299] **sed cūr tū abīs ab illā? obstetricem accersō. properā. atque audīn?**

[300] **verbum ūnum cave dē nūptiīs, nē ad morbum hoc etiam. . . teneō.**

Akt II

Charinus Byrria Pamphilus

[301] [CHARINUS ADULESCENS]: **Quid ais, Byrria? daturne illa Pamphilō hodiē nūptum? sic est.**

[302] **quī scīs? apud forum modo ē Dāvō audīvī. ei miserō mihi!**

[303] **ut animus in spē atque in timōre usque antehāc attentus fuit,**

[304] **ita, postquam adēpta spēs est, lassus cūrā cōfectus stupet.**

[305] [BYRRIA SERVUS]: **quaesō edepol, Charīne, quoniam nōn potest id fierī quod vīs,**

[306] **id velīs quod possit. nīl volō aliud nisi Philūmenam. āh**

[307] **quantō satiust tē id dare operam quī istum amōrem ex animō āmoveās,**

[308] **quam id loquī quō magis libīdō frūstrā incendātur tua!**

[309] [CHARINUS ADULESCENS]: **facile omnēs cum valēmus rēcta cōsilia aegrōtis damus.**

[310] **tū sī hīc sīs aliter sentiās. age age, ut libet. sed Pamphilum**

[311] **videō. omnia experīrī certumst prius quam pereō. quid hic agit?**

[312] **ipsum hunc ōrābō, huic supplicābō, amōrem huic nārrābō meum:**

[313] **crēdō impetrābō ut aliquot saltem nūptiīs prōdat diēs:**

[314] intereā fiet aliquid, spērō. id 'aliquid' nīl est. Byrria,
 [315] quid tibi vidētur? adeōn ad eum? quidnī? sī nīl impetrēs,
 [316] [BYRRIA SERVUS]: **ut tē arbitrētur sibi parātum moechum, sī illam dūxerit.**
 [317] [CHARINUS ADULESCENS]: **abin hinc in malam rem cum suspīciōne istāc, scelus?**
 [318] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Charinum videō. salvē. ō salvē, Pamphile:**
 [319] [CHARINUS ADULESCENS]: **ad tē adveniō spem salūtem auxilium cōsiliū expetēs.**
 [320] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **neque pol cōsiliū locum habeō neque ad auxilium cōpiam.**
 [321] **sed istūc quidnamst? hodiē uxōrem dūcis? ajunt. Pamphile,**
 [322] [CHARINUS ADULESCENS]: **sī id facis, hodiē postrēmum mē vidēs. quid ita? ei mihi,**
 [323] **vereor dīcere: huic dīc quaesō, Byrria. ego dīcam. quid est?**
 [324] [BYRRIA SERVUS]: **spōnsam hic tuam amat. nē iste haud mēcum sentit. eho dum dīc mihi:**
 [325] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **numquidnam amplius tibi cum illā fuit, Charīne? āh, Pamphile,**
 [326] [CHARINUS ADULESCENS]: **nīl. quam vellem! nunc tē per amicitiam et per amōrem obsecrō,**
 [327] **prīncipiō ut nē dūcās. dabō equidem operam. sed sī id nōn potest**
 [328] **aut tibi nūptiae hae sunt cordī, cordī! saltem aliquot diēs**
 [329] **prōfer, dum proficīscor aliquō nē videam. audī nūnciam:**
 [330] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **ego, Charīne, nē utiquam officium liberī esse hominis putō,**
 [331] **cum is nīl mereat, postulāre id grātiaē appōnī sibi.**
 [332] **nūptiās effugere ego istās mālō quam tū adipīscier.**
 [333] [CHARINUS ADULESCENS]: **reddidistī animum. nunc sīquid potes aut tū aut hic Byrria,**
 [334] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **facite fingite invenite efficite quī dētur tibi;**
 [335] **ego id agam mihi quī nē dētur. sat habeō. Dāvum optimē**
 [336] **videō, cujus cōsiliō frētus sum. at tū hercle haud quicquam mihi,**
 [337] [CHARINUS ADULESCENS]: **nisi ea quae nīl opus sunt scīre. fugin hinc? ego vērō ac libēns.**

Davus Charinus Pamphilus

[338] [DAVUS SERVUS]: **Dī bonī, bonī quid portō? sed ubi inveniam Pamphilum,**
 [339] **ut metum in quō nunc est adimam atque expleam animum gaudiō?**
 [340] [CHARINUS ADULESCENS]: **laetus est nescioquid. nīl est: nōndum haec rescīvit mala.**
 [341] [DAVUS SERVUS]: **quem ego nunc crēdō, sī jam audierit sibi parātās nūptiās**
 [342] [CHARINUS ADULESCENS]: **audīn tu illum? tōtō mē oppidō exanimātum quaerere.**
 [343] [DAVUS SERVUS]: **sed ubi quaeram? quō nunc prīmum intendam? cessās colloquī?**
 [344] **abeō. Dāve, adēs resiste. quis homōst quī mē. . . ? ō Pamphile,**
 [345] **tē ipsum quaerō. eugae, Charīne! ambō opportunē: vōs volō.**
 [346] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Dāve, perīi. quīn tū hoc audī. interiī. quid timeās sciō.**
 [347] **mea quidem hercle certē in dubiō vītast. et quid tū, sciō.**
 [348] **nūptiae mī. . . etsī sciō? hodiē. . . obtundis, tam etsī intellegō?**
 [349] [DAVUS SERVUS]: **id pavēs nē dūcās tū illam; tū autem ut dūcās. rem tenēs.**
 [350] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **istūc ipsum. atque istūc ipsum nīl perīclīst: mē vidē.**
 [351] **obsecrō tē, quam prīmum hōc mē liberā miserum metū. em**
 [352] [DAVUS SERVUS]: **liberō: uxōrem tibi nōn dat jam Chremēs. quī scīs? sciō.**
 [353] **tuus pater modo mēprehendit: ait tibi uxōrem dare**
 [354] **hodiē, item alia multa quae nunc nōn est nārrandī locus.**
 [355] **continuō ad tē properāns percurrō ad forum ut dīcam haec tibi.**
 [356] **ubi tē nōn inveniō ibi ēscendō in quendam excelsum locum,**
 [357] **circumspiciō: nusquam. forte ibi hujus videō Byrriam;**
 [358] **rogo: negat vīdisse. mihi molestum; quid agam cōgitō.**
 [359] **redeuntī intereā ex ipsā rē mī incidit suspīciō 'hem**
 [360] **paululum obsōnī; ipsus trīstis; dē imprōvisō nūptiae:**
 [361] **nōn cohaerent.' quōrsum nam istūc? ego mē continuō ad Chremem.**
 [362] **cum illō adveniō, sōlitūdō ante ōstium: jam id gaudeō.**

[363] [CHARINUS ADULESCENS]: **rēctē dīcis. perge. maneō. intereā intrō ire nēminem**
[364] [DAVUS SERVUS]: **videō, exire nēminem; mātṛōnam nūllam in aedibus,**
[365] **nīl ōrnātī, nīl tumultī: accessī; intrō aspexī. sciō:**
[366] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **magnum signum. num videntur convenire haec nūptiīs?**
[367] **nōn opīnor, Dāve. ‘opīnor’ nārrās? nōn rēctē accipis:**
[368] [DAVUS SERVUS]: **certa rēs est. etiam puerum inde abiēns convēnī Chremī:**
[369] **holera et pisciculōs minūtōs ferre obolō in cēnam senī.**
[370] [CHARINUS ADULESCENS]: **liberātus sum hodiē, Dāve, tuā operā. ac nūllus quidem.**
[371] **quid ita? nempe huic prōrsus illam nōn dat. rīdiculum caput,**
[372] [DAVUS SERVUS]: **quasi necesse sit, sī huic nōn dat, tē illam uxōrem dūcere,**
[373] **nisi vidēs, nisi senis amīcōs ōrās, ambīs. bene monēs:**
[374] [CHARINUS ADULESCENS]: **ībō, etsī hercle saepe jam mē spēs haec frūstrāst. valē.**

Pamphilus Davus

[375] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Quid igitur sibi vult pater? cūr simulat? ego dīcam tibi.**
[376] [DAVUS SERVUS]: **sī id suscēseat nunc quia nōn det tibi uxōrem Chremēs,**
[377] **ipsus sibi esse injūrius videātur, neque id injūriā,**
[378] **prius quam tuum ut sēsē habeat animum ad nūptiās perspexerit:**
[379] **sed sī tū negāris dūcere, ibi culpam in tē trānsferet:**
[380] **tum illae turbae fient. quidvis patiar. pater est, Pamphile:**
[381] **difficilest. tum haec sōlast mulier. dictum factum invēnerit**
[382] **aliquam causam quam ob rem ēiciat oppidō. ēiciat? cito.**
[383] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **cedo igitur quid faciam, Dāve? dīc tē ductūrum. hem. quid est?**
[384] **egon dīcam? cūr nōn? numquam faciam. nē negā.**
[385] **suādēre nōlī. ex eā rē quid fiat vidē.**
[386] **ut ab illā exclūdar, hōc conclūdar. nōn itast.**
[387] [DAVUS SERVUS]: **nempe hoc sic esse opīnor: dictūrum patrem**
[388] **‘dūcās volō hodiē uxōrem’; tū ‘dūcamī’ inquiēs:**
[389] **cedo quid jūrgābit tēcum? hīc reddēs omnia.**
[390] **quae nunc sunt certa cōsilia, incerta ut sient**
[391] **sine omnī periclō. nam hoc haud dubiumst quīn Chremēs**
[392] **tibi nōn det gnātam; nec tū eā causā minuerīs**
[393] **haec quae facis, nē is mūtet suam sententiam.**
[394] **patri dīc velle, ut, cum velit, tibi jūre irāscī nōn queat.**
[395] **nam quod tū spērēs ‘prōpulsābō facile uxōrem hīs mōribus;**
[396] **dabit nēmōi’: inveniet inopem potius quam tē corrumpī sinat.**
[397] **sed sī tē aequō animō ferre accipiet, nēglegentem fēceris;**
[398] **aliam ōtiōsus quaeret: intereā aliquid acciderit bonī.**
[399] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **itan crēdis? haud dubium id quidemst. vide quō mē indūcās. quīn tacēs?**
[400] **dīcam. puerum autem nē rescīscat mī esse ex illā cautiōst;**
[401] **nam pollicitus sum susceptūrum. ō facinus audāx! hanc fidem**
[402] **sibi mē obsecrāvit, quī sē scīret nōn dēsertūrum, ut darem.**
[403] [DAVUS SERVUS]: **cūrābitur. sed pater adest. cave tē esse trīstem sentiat.**

Simo Davus Pamphilus

[404] [SIMO SENEX]: **Revīsō quid agant aut quid captent cōsiliī.**
[405] [DAVUS SERVUS]: **hic nunc nōn dubitat quīn tē ductūrum negēs.**
[406] **venit meditātus alicunde ex sōlō locō:**
[407] **ōrātiōnem spērat invēnisse sē**
[408] **quī differat tē: proin tū fac apud tē ut siēs.**
[409] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **modo ut possim, Dāve! crēde inquam hoc mihi, Pamphile,**

[410] [DAVUS SERVUS]: **numquam hodiē tēcum commūtātūrum patrem**
[411] **ūnum esse verbum, sī tē dīcēs dūcere.**

Byrria Simo Davus Pamphilus

[412] [BYRRRIA SERVUS]: **Erus mē relictīs rēbus jussit Pamphilum**
[413] **hodiē observāre, ut quid ageret dē nūptiīs**
[414] **scīrem: id proptereā nunc hunc venientem sequor.**
[415] **ipsum adeō praestō videō cum Dāvō: hoc agam.**
[416] [SIMO SENEX]: **utrumque adesse videō. em servā. Pamphile.**
[417] [DAVUS SERVUS]: **quasi dē imprōvisō respice ad eum. ehem pater.**
[418] **probē. hodiē uxōrem dūcās, ut dīxī, volō.**
[419] [BYRRRIA SERVUS]: **nunc nostrae timeō partī quid hic respondeat.**
[420] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **neque istīc neque alibī tibi erit usquam in mē mora. hem.**
[421] [DAVUS SERVUS]: **obmūtuit. quid dīxit? facis ut tē decet,**
[422] [SIMO SENEX]: **cum istūc quod postulō impetrō cum grātiā.**
[423] [DAVUS SERVUS]: **sum vērūs? erus, quantum audiō, uxōre excidit.**
[424] [SIMO SENEX]: **ī nūnciam intrō, nē in morā, cum opus sit, siēs.**
[425] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **eō. nūllāne in rē esse cuiquam hominī fidem!**
[426] [BYRRRIA SERVUS]: **vērūm illud verbumst, vulgō quod dīcī solet,**
[427] **omnīs sibi malle melius esse quam alterī.**
[428] **ego illam vīdī: virginem fōrmā bonā**
[429] **meminī vidērī: quō aequior sum Pamphilō,**
[430] **sī sē illam in somnīs quam illum amplectī māluit.**
[431] **renūntiābō, ut prō hōc malō mihi det malum.**

Davus Simo

[432] [DAVUS SERVUS]: **Hic nunc mē crēdit aliquam sibi fallāciam**
[433] **portāre et eā mē hīc restitisse grātiā.**
[434] [SIMO SENEX]: **quid Dāvus nārrat? aegrē quicquam nunc quidem.**
[435] **nīlne? hem. nīl prōrsus. atquī exspectābam quidem.**
[436] [DAVUS SERVUS]: **praeter spem ēvēnit, sentiō: hoc male habet virum.**
[437] [SIMO SENEX]: **potin ēs mihi vērūm dīcere? nīl facilius.**
[438] **num illī molestae quippiam hae sunt nūptiae**
[439] **propter hujusce hospitāi cōsuētūdinem?**
[440] [DAVUS SERVUS]: **nīl hercle; aut, sī adeō, bīduīst aut trīduī**
[441] **haec sollicitūdō: nōstī? deinde dēsinet.**
[442] **etenim ipso sēcūm eam rem reputāvit viā.**
[443] [SIMO SENEX]: **laudō. dum licitūst ēī dumque aetās tulit,**
[444] [DAVUS SERVUS]: **amāvit; tum id clam: cāvit nē umquam infāmiae**
[445] **ea rēs sibi esset, ut virum fortem decet.**
[446] **nunc uxōre opus est: animum ad uxōrem appulit.**
[447] [SIMO SENEX]: **subtrīstis vīsus est esse aliquantum mihi.**
[448] [DAVUS SERVUS]: **nīl propter hanc rem, sed est quod suscēnsset tibi.**
[449] [SIMO SENEX]: **quidnamst? puerīlest. quid id est? nīl. quīn dīc, quid est?**
[450] [DAVUS SERVUS]: **ait nimium parcē facere sūmptum. mēne? tē.**
[451] **‘vixi’ inquit ‘drachumīs est obsōnātum decem:**
[452] **nōn filiō vidētur uxōrem dare.**
[453] **quemi’ inquit ‘vocābō ad cēnam meōrum aequālium**
[454] **potissimum nunc? ’ et, quod dīcendum hīc siet,**
and,
[455] **tū quoque perparcē nimium: nōn laudō. tacē.**

[456] **commōvī. ego istaec rēctē ut fiant viderō.**
[457] [SIMO SENEX]: **quidnam hoc est rēi? quid hic vult veterātor sibi?**
[458] **nam sī hīc malīst quicquam, em illīc est huic rēi caput.**

Akt III

Mysis Simo Davus Lesbia (glycerium)

[459] [MYSIS ANCILLA]: **Ita pol quidem rēs est, ut dixī, Lesbia:**
[460] **fidēlem haud fermē mulierī inveniās virum.**
[461] [SIMO SENEX]: **ab Andriāst ancilla haec. quid nārrās? ita est.**
[462] [MYSIS ANCILLA]: **sed hic Pamphilus. . . quid dīcit? firmāvit fidem. hem.**
[463] [DAVUS SERVUS]: **utinam aut hic surdus aut haec mūta facta sit!**
[464] [MYSIS ANCILLA]: **nam quod peperisset jussit tollī. ō Juppiter,**
[465] [SIMO SENEX]: **quid ego audiō? āctumst, siquidem haec vēra praedicat.**
[466] [LESBIA OBSTETRIX]: **bonum ingenium nārrās adulēscentis. optimum**
[467] [MYSIS ANCILLA]: **sed sequere mē intrō, nē in morā illī sīs. sequor.**
[468] [DAVUS SERVUS]: **quod remedium nunc huic malō inveniam? quid hoc?**
[469] [SIMO SENEX]: **adeōn est dēmēns? ex peregrīnā? jam sciō: āh**
[470] **vix tandem sēnsī stolidus. quid hic sēnsisse ait?**
[471] **haec primum affertur jam mī ab hōc fallācia:**
[472] **hanc simulant parere, quō Chremētem absterreant.**
[473] [GLYCERIUM MULIER]: **Jūnō Lūcina, fer opem, servā mē, obsecrō.**
[474] [SIMO SENEX]: **hui tam citō? rīdiculum: postquam ante ōstium**
[475] **mē audīvit stāre, approperat. nōn sat commodē**
[476] **dīvīsa sunt temporibus tibi, Dāve, haec. mihīn?**
[477] **num immemorēs discipulī? ego quid nārrās nesciō.**
[478] **hicin mē sī imparātum in vērīs nūptiīs**
[479] **adortus esset, quōs mihi lūdōs redderet!**
[480] **nunc hujus perīclō fīt, ego in portū nāvigō.**

Lesbia Simo Davus

[481] [LESBIA OBSTETRIX]: **Adhūc, Archylis, quae assolent quaeque oportent**
[482] **signa esse ad salūtem, omnia huic esse videō.**
[483] **nunc primum fac istaec lavet; postē deinde,**
[484] **quod jussī darī bibere et quantum imperāvī,**
[485] **date; mox ego hūc revortor.**
[486] **per ecastor scītus puer est nātus Pamphilō.**
[487] **deōs quaesō ut sit superstes, quandoquidem ipsest ingeniō bonō,**
[488] **cumque huic est veritus optimae adulēscentī facere injūriam.**
[489] [SIMO SENEX]: **vel hoc quis crēdat, quī tē nōrit, abs tē esse ortum? quidnam id est?**
[490] **nōn imperābat cōram quid opus factō esset puerperae,**
[491] **sed postquam ēgressast, illīs quae sunt intus clāmat dē viā**
[492] **ō Dāve, itan contemnōr abs tē? aut itane tandem idōneus**
[493] **tibi videor esse quem tam apertē fallere incipiās dolīs?**
[494] **saltem accūrātē, ut metuī videar certē, sī resciverim.**
[495] [DAVUS SERVUS]: **certē hercle nunc hic sē ipse fallit, haud ego. ēdixīn tibi,**
[496] [SIMO SENEX]: **interminātus sum nē facerēs? num veritus? quid rē tulit?**
[497] **crēdōn tibi hoc nunc, peperisse hanc ē Pamphilō?**
[498] [DAVUS SERVUS]: **teneō quid erret et quid agam habeō. quid tacēs?**
[499] **quid crēdās? quasi nōn tibi renūtiāta sint haec sīc fore.**
[500] [SIMO SENEX]: **mihīn quisquam? eho an tūte intellexī assimilāriēr? irrīdeor.**

[501] [DAVUS SERVUS]: **renūntiātumst; nam quī istaec tibi incidit suspīciō?**

[502] [SIMO SENEX]: **quī? quia tē nōram. quasi tū dicās factum id cōsiliō meō.**

[503] **certē enim sciō. nōn satis mē pernōstī etiam quālis sim, Simō.**

[504] **egon tē? sed sīquid tibi nārrāre occēpī, continuō darī**

[505] [DAVUS SERVUS]: **tibi verba cēnsēs falsō, itaque hercle nīl jam muttīre audeō.**

[506] [SIMO SENEX]: **hoc ego sciō ūnum, nēminem peperisse hīc. intellextī;**

[507] [DAVUS SERVUS]: **sed nīlō sētius referētur mox hūc puer ante ōstium.**

[508] **id ego jam nunc tibi, ere, renūntiō futūrum, ut sīs sciēs,**

[509] **nē tū hoc posterius dicās Dāvī factum cōsiliō aut dolīs.**

[510] **prōrsus ā mē opiniōnem hanc tuam esse ego āmōtam volō.**

[511] [SIMO SENEX]: **unde id scīs? audīvī et crēdō: multa concurrunt simul**

[512] [DAVUS SERVUS]: **quī conjectūram hanc nunc faciō. jam prius haec sē ē Pamphilō**

[513] **gravidam dīxit esse: inventumst falsum. nunc, postquam videt**

[514] **nūptiās domī apparārī, missast ancilla ilicō**

[515] **obstetricem accersitum ad eam et puerum ut afferret simul.**

[516] **hoc nisi fit, puerum ut tū videās, nīl moventur nūptiae.**

[517] [SIMO SENEX]: **quid ais? cum intellēxerās**

[518] **id cōsiliū capere, cūr nōn dīxtī extemplō Pamphilō?**

[519] [DAVUS SERVUS]: **quis igitur eum ab illā abstrāxit nisi ego? nam omnēs nōs quidem**

[520] **scīmus quam miserē hanc amārit: nunc sibi uxōrem expetit.**

[521] **postrēmō id mihi dā negōtī; tū tamen īdem hās nūptiās**

[522] **perge facere ita ut facis, et id spērō adjūtūrōs deōs.**

[523] [SIMO SENEX]: **immō abī intrō: ibi mē opperīre et quod parātō opus est parā.**

[524] **nōn impulit mē haec nunc omnīnō ut crēderem;**

[525] **atque haud sciō an quae dīxit sint vēra omnia,**

[526] **sed parvī pendō: illud mihi multō maximumst**

[527] **quod mihi pollicitust ipse gnātus. nunc Chremem**

[528] **conveniam, ōrābō gnātō uxōrem: sī impetrō,**

[529] **quid aliās mālim quam hodiē hās fierī nūptiās?**

[530] **nam gnātus quod pollicitust, haud dubiumst mihi, id**

[531] **sī nōlit, quīn eum meritō possim cōgere.**

[532] **atque adeō in ipsō tempore eccum ipsum obviam.**

Simo Chremes

[533] [SIMO SENEX]: **Jubeō Chremētem. . . ō tē ipsum quaerēbam. et ego tē. optātō advenīs.**

[534] [CHARINUS ADULESCENS]: **aliquot mē adiērunt, ex tē auditum quī aibant hodiē filiam**

[535] **meam nūbere tuō gnātō; id vīsō tūne an illī īnsāniant.**

[536] [SIMO SENEX]: **auscultā pauca: et quid ego tē velim et tū quod quaeris sciēs.**

[537] [CHARINUS ADULESCENS]: **auscultō: loquere quid velīs.**

[538] [SIMO SENEX]: **per tē deōs ōrō et nostram amīcitiam, Chremē,**

[539] **quae incepta ā parvīs cum aetāte accrēvit simul,**

[540] **perque ūnicam gnātam tuam et gnātum meum,**

[541] **cujus tibi potestās summa servandī datur,**

[542] **ut mē adjuvēs in hāc rē atque ita utī nūptiae**

[543] **fuerant futūrae, fiant. āh nē mē obsecrā:**

[544] [CHARINUS ADULESCENS]: **quasi hoc tē ōrandō ā mē impetrāre oporteat.**

[545] **aliū esse cēnsēs nunc mē atque ōlim cum dabam?**

[546] **sī in remst utriūque ut fiant, accersī jubē;**

[547] **sed sī ex eā rē plūs malīst quam commodī**

[548] **utriūque, id ōrō tē in commūne ut cōsulās,**

[549] **quasi sī illa tua sit Pamphilique ego sim pater.**

[550] [SIMO SENEX]: **immō ita volō itaque postulō ut fiat, Chremē,**
[551] **neque postulem abs tē nī ipsa rēs moneat. quid est?**
[552] **īrae sunt inter Glycerium et gnātum. audiō.**
[553] **ita magnae ut spēm posse āvellī. fābulae!**
[554] **profectō sīc est. sīc hercle ut dīcam tibi:**
[555] [CHARINUS ADULESCENS]: **amantium īrae amōris integrātiōst.**
[556] [SIMO SENEX]: **em id tē ōrō ut ante eāmus, dum tempus datur**
[557] **dumque ejus libidō occlūsast contumēliis,**
[558] **prius quam hārum scelera et lacrimae cōfictae dolīs**
[559] **reddūcunt animum aegrōtum ad misericordiam,**
[560] **uxōrem dēmus. spērō cōsuētūdine et**
[561] **conjugiō liberālī dēvīctum, Chremē,**
[562] **dehinc facile ex illīs sēsē ēmersūrum malīs.**
[563] [CHARINUS ADULESCENS]: **tibi ita hoc vidētur; at ego nōn posse arbitror**
[564] **neque illum hanc perpetuō habēre neque mē perpetī.**
[565] [SIMO SENEX]: **quī scīs ergō istūc, nisi perīclum fēcerīs?**
[566] [CHARINUS ADULESCENS]: **at istūc perīclum in filiā fierī gravest.**
[567] [SIMO SENEX]: **nempe incommoditās dēnique hūc omnis redit**
[568] **sī ēveniat, quod dī prohibeant, discessiō.**
[569] **at sī corrigitur, quot commoditātēs vidē:**
[570] **prīncipiō amicō filium restituerīs,**
[571] **tibi generum firmum et filiae inveniēs virum.**
[572] [CHARINUS ADULESCENS]: **quid istic? sī ita istūc animum induxtī esse ūtile,**
[573] **nōlō tibi ūllum commodum in mē claudier.**
[574] [SIMO SENEX]: **meritō tē semper maximī fēcī, Chremē.**
[575] [CHARINUS ADULESCENS]: **sed quid ais? quid? quī scīs eōs nunc discordāre inter sē?**
[576] [SIMO SENEX]: **ipsus mihi Dāvus, quī intimust eōrum cōsiliīs, dixit;**
[577] **et is mihi suādet nūptiās quantum queam ut mātūrem.**
[578] **num cēnsēs faceret, filium nisi scīret eadem haec velle?**
[579] **tūte adeō jam ejus verba audiēs heus! ēvocāte hūc Dāvum**
[580] **atque eccum videō ipsum forās exīre. Ad tē ibam. quidnamst?**

Davus Simo Chremes

[581] [DAVUS SERVUS]: **cūr uxor nōn accersitur? jam advesperāscit. audīn?**
[582] [SIMO SENEX]: **ego dūdum nōn nīl veritus sum, Dāve, abs tē nē facerēs idem**
[583] **quod vulgus servōrum solet, dolīs ut mē dēlūderēs**
[584] **proptereā quod amat filius. egon istūc facerem? crēdidī,**
[585] **idque adeō metuēns vōs cēlāvī quod nunc dīcam. quid? sciēs;**
[586] **nam propemodum habeō jam fidem. tandem cognōstī quī siem?**
[587] **nōn fuerant nūptiae futūrae. quid? nōn? sed eā grātiā**
[588] **simulāvī vōs ut pertemptārem. quid ais? sīc rēs est. vidē:**
[589] [DAVUS SERVUS]: **numquam istūc quīvī ego intellegere. vāh cōsiliū callidum!**
[590] [SIMO SENEX]: **hoc audī: ut hinc tē intrō ire jussī, opportunē hic fit mī obviam. hem**
[591] [DAVUS SERVUS]: **numnam perīmus? nārrō huic quae tū dūdum nārrāstī mihi.**
[592] **quidnam audiō? gnātam ut det ōrō vixque id exōrō. occidī. hem**
[593] [SIMO SENEX]: **quid dīxtī? optimē inquam factum. nunc per hunc nūllast mora.**
[594] [CHARINUS ADULESCENS]: **domum modo ibō, ut appārētur dīcam, atque hūc renūntiō.**
[595] [SIMO SENEX]: **nunc tē ōrō, Dāve, quoniam sōlus mī effēcistī hās nūptiās**
[596] [DAVUS SERVUS]: **ego vērō sōlus. corrigere mihi gnātum porrō ēnītere.**
[597] **faciam hercle sēdulō. potēs nunc, dum animus irritātus est.**
[598] **quiescās. age igitur, ubi nunc est ipse? mīrum nī domīst.**

[599] [SIMO SENEX]: **ibō ad eum atque eadem haec quae tibi dixi dicam itidem illi. nūllus sum.**
 [600] [DAVUS SERVUS]: **quid causaest quīn hinc in pistrinum rēctā proficīscar viā?**
 [601] **nīl est precī locī relictum: jam perturbāvī omnia:**
 [602] **erum fefellī; in nūptiās conjēcī erilem filium;**
 [603] **fēcī hodiē ut fierent, inspēranter hōc atque invītō Pamphilō.**
 [604] **em āstūtiās! quod sī quīēsem, nīl ēvēnisset malī.**
 [605] **sed eccum ipsum vidēō: occidī.**
 [606] **utinam mī esset aliquid hīc quō nunc mē praecipitem darem!**

Pamphilus Davus

[607] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Ubi ille est scelus quī perdidit mē? perī. atque hoc cōnfiteor jūre**
 [608] **mī obtigisse, quandoquidem tam iners, tam nūllī cōnsilī sum.**
 [609] **servōn fortūnās meās mē commīsisse futilī!**
 [610] **ego pretium ob stultitiam ferō: sed inultum numquam id auferet.**
 [611] [DAVUS SERVUS]: **posthāc incolumem sat scio fore mē nunc sī dēvītō hoc malum.**
 [612] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **nam quid ego nunc dicam patrī? negābōn velle mē, modo**
 [613] **quī sum pollicitus dūcere? quā audāciā id facere audeam?**
 [614] **nec quid nunc mē faciam sciō. nec mequidem, atque id ago sēdulō.**
 [615] [DAVUS SERVUS]: **dicam aliquid mē inventūrum, ut huic malō aliquam prōductem moram.**
 [616] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **ōh! vīsus sum eho dum, bone vir, quid aīs? viden mē cōnsiliīs tuīs**
 [617] **miserum impeditum esse? at jam expediam. expediēs? certē, Pamphile.**
 [618] **nempe ut modo. immō melius spērō. ōh tibi ego ut crēdam, furcifer?**
 [619] **tū rem impeditam et perditam restituās? em quō frētus sim,**
 [620] **quī mē hodiē ex tranquillissimā rē conjēcistī in nūptiās.**
 [621] **an nōn dixi esse hoc futūrum? dixtī. quid meritis crucem.**
 [622] [DAVUS SERVUS]: **sed sine paululum ad mē redeam: jam aliquid dispiciam. ei mihi,**
 [623] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **cum nōn habeō spatium ut dē tē sūmam supplicium ut volō!**
 [624] **namque hoc tempus praecavēre mihi mē, haud tē ulciscī sinit.**

Akt IV

Charinus Pamphilus Davus

[625] [CHARINUS ADULESCENS]: **Hoccinest crēdibile aut memorābile,**
 [626] **tanta vēcordia innāta cuiquam ut siet**
 [627] **ut malīs gaudeant atque ex incommodīs**
 [628] **alterius sua ut comparent commoda? āh**
 [629] **idnest vērum? immō id est genus hominum pessimum in**
 [630] **dēnegandō modō quīs pudor paulum adest;**
 [631] **post ubī tempus prōmissa jam perficī,**
 [632] **tum coāctī necessāriō sē aperiunt,**
 [633] **et timent et tamen rēs premit dēnegāre;**
 [634] **ibi tum eōrum impudentissima ōrātiōst**
 [635] **‘quis tu ēs? quis mihi ēs? cūr meam tibi? heus**
 [636] **proximus sum egomet mihi.’**
 [637] **at tamen ‘ubi fidēs? ’ sī rogēs,**
 [638] **nīl pudēt hīc, ubi opus; illī ubi**
 [638a] **nīl opust, ibī verentur.**
 [639] **sed quid agam? adeōn ad eum et cum eō injūriam hanc expostulem?**
 [640] **ingeram mala multa? atque aliquis dicat ‘nīl prōmōveris’:**
 [641] **multum: molestus certē eī fuerō atque animō mōrem gesserō.**

[642] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Charīne, et mē et tē imprūdēns, nisi quid dī respiciunt, perdidī.**

[643] [CHARINUS ADULESCENS]: **itane ‘imprūdēns’? tandem inventast causa: solvistī fidem.**

[644] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **quid ‘tandem’? etiamnunc mē dūcere istīs dictīs postulās?**

[645] **quid istūc est? postquam mē amāre dīxī, complacitast tibi.**

[646] [CHARINUS ADULESCENS]: **heu mē miserum quī tuum animum ex animō spectāvī meō!**

[647] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **falsus ēs. nōn tibi sat esse hoc solidum vīsumst gaudium,**

[648] [CHARINUS ADULESCENS]: **nisi mē lactāssēs amantem et falsā spē prōdūcerēs?**

[649] **habeās. habeam? āh nescīs quantīs in malīs vorser miser**

[650] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **quantāsque hic suīs cōsiliīs mihi cōflāvit sollicitūdīnēs**

[651] **meus carnufex. quid istūc tam mīrumst dē tē sī exemplum capit?**

[652] **haud istūc dicās, sī cognōris vel mē vel amōrem meum.**

[653] [CHARINUS ADULESCENS]: **scio: cum patre altercāstī dūdum et is nunc proptereā tibi**

[654] **suscēnsset nec tē quīvit hodiē cōgere illam ut dūcerēs.**

[655] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **immō etiam, quō tū minus scīs aerumnās meās,**

[656] **hae nūptiae nōn apparābantur mihi**

[657] **nec postulābat nunc quisquam uxōrem dare.**

[658] [CHARINUS ADULESCENS]: **scio: tū coāctus tuā voluntāte ēs. manē:**

[659] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **nōndum scīs. sciō equidem illam ductūrum esse tē.**

[660] **cūr mē ēnicās? hoc audī: numquam dēstitit**

[661] **īnstāre ut dīcerem mē ductūrum patrī;**

[662] **suādēre ōrāre usque adeō dōnec perpulit.**

[663] [CHARINUS ADULESCENS]: **quis homō istūc? Dāvus. . . Dāvus? interturbat. quam ob rem? nescio;**

[664] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **nisi mihi deōs satis sciō fuisse irātōs quī auscultāverim.**

[665] [CHARINUS ADULESCENS]: **factum hoc est, Dāve? factum. hem quid aīs? scelus!**

[666] **at tibi dī dignum factīs exitium duint!**

[667] **eho dīc mī, sī omnēs hunc conjectum in nūptiās**

[668] **inimicī vellent, quod nisi hoc cōsiliū darent?**

[669] [DAVUS SERVUS]: **dēceptus sum, at nōn dēfetigātus. sciō.**

[670] **hāc nōn successit, aliā adoriēmur viā:**

[671] **nisi sī id putās, quia prīmō prōcessit parum,**

[672] **nōn posse jam ad salūtem convortī hoc malum.**

[673] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **immō etiam; nam satis crēdō, sī advigilāveris,**

[674] **ex ūnis geminās mihi cōficiēs nūptiās.**

[675] [DAVUS SERVUS]: **ego, Pamphile, hoc tibi prō servitiō dēbeō,**

[676] **cōnārī manibus pedibus noctēsque et diēs,**

[677] **capitis perīclum adīre, dum prōsim tibi;**

[678] **tuumst, sīquid praeter spem ēvenit, mī ignōscere.**

[679] **parum succēdit quod agō; at faciō sēdulō.**

[680] **vel melius tūte reperī, mē missum face.**

[681] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **cupiō: restitue in quem mē accēpistī locum.**

[682] [DAVUS SERVUS]: **faciam. at jam hōc opust. em. . . sed mane; concrepuīt ā Glyceriō ōstium.**

[683] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **nīl ad tē. quaerō. hem nuncin dēmum? at jam hoc tibi inventum dabō.**

Mysis Pamphilus Charinus Davus

[684] [MYSIS ANCILLA]: **Jam ubi ubi erit, inventum tibi cūrābō et mēcum adductum**

[685] **tuum Pamphilum: modo tū, anime mī, nōlī tē mācerāre.**

[686] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Mýsis. quis est? ehem Pamphile, optimē mihi tē offers. quid <id> est?**

[687] [MYSIS ANCILLA]: **ōrāre jussit, sī sē amēs, era, jam ut ad sēsē veniās:**

[688] **vidēre ait tē cupere. vāh perii: hoc malum integrāscit.**

[689] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **sicīn mē atque illam operā tuā nunc miserōs sollicitārī!**

[690] **nam idcircō accersor nūptiās quod mī apparārī sēnsit.**

[691] [CHARINUS ADULESCENS]: **quibus quidem quam facile potuerat quiēscī, sī hic quiēssset!**

[692] [DAVUS SERVUS]: **age, sī hic nōn insānit satis suā sponte, instīgā. atque edepol**

[693] [MYSIS ANCILLA]: **ea rēs est, proptereaēque nunc misera in maerōrest. Mysis,**

[694] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **per omnis tibi adjūrō deōs numquam eam mē dēsertūrum,**

[695] **nōn sī capiendōs mihi sciam esse inimicōs omnis hominēs.**

[696] **hanc mī expetīvī: contigit; conveniunt mōrēs: valeant**

[697] **quī inter nōs discidium volunt: hanc nisi mors mī adimet nēmō.**

[698] [MYSIS ANCILLA]: **resipiscō. nōn Apollinis magis vērū atque hoc respōsumst.**

[699] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **sī poterit fierī ut nē pater per mē stetisse crēdat**

[700] **quō minus hae fierent nūptiae, volō; sed sī id nōn poterit,**

[701] **id faciam, in prōclivī quod est, per mē stetisse ut crēdat.**

[702] **quis videor? miser, aequē atque egō. cōnsilium quaerō. fortis**

[703] **scio quid cōnēre. hoc ego tibi profectō effectum reddam.**

[704] **jam hōc opus est. quīn jam habeō. quid est? huic, nōn tibi habeō, nē errēs.**

[705] [CHARINUS ADULESCENS]: **sat habeō. quid faciēs? cedo. diēs hic mī ut satis sit vereor**

[706] [DAVUS SERVUS]: **ad agendum: nē vacuum esse mē nunc ad nārrandum crēdās:**

[707] **proinde hinc vōs amōlīmīnī; nam mī impedimētō estis.**

[708] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **ego hanc vīsam. quid tū? quō hinc tē agis? vērū vīs dīcam? immō etiam:**

[709] [DAVUS SERVUS]: **nārrātiōnis incipit mī initium. quid mē fiet?**

[710] **eho tū impudēs, nōn satis habēs quod tibi diēculam addō,**

[711] **quantum huic prōmoveō nūptiās? Dāve, at tamen. . . quid ergō?**

[712] [CHARINUS ADULESCENS]: **ut dūcam. rīdiculum. hūc face ad mē veniās, sī quid poteris.**

[713] [DAVUS SERVUS]: **quid veniam? nīl habeō. at tamen, sīquid. age veniam. sīquid,**

[714] [CHARINUS ADULESCENS]: **domī erō. tū, Mysis, dum exeō, parumper mē opperīre hīc.**

[715] [MYSIS ANCILLA]: **quāpropter? ita factōst opus. mātūrā. jam inquam hīc aderō.**

Mysis Davus

[716] [MYSIS ANCILLA]: **Nīlne esse propriū cuiquam! dī vestram fidem!**

[717] **summum bonum esse erae putābam hunc Pamphilum,**

[718] **amicū, amatōrem, virum in quōvīs locō**

[719] **parātum; vērū ex eō nunc misera quem capit**

[720] **labōrem! facile hīc plūs malīst quam illīc bonī.**

[721] **sed Dāvus exit. mī homō, quid istūc obsecrōst?**

[722] **quō portās puerum? Mysis, nunc opus est tuā**

[723] [DAVUS SERVUS]: **mihi ad hanc rem expromptā memoriā atque āstūtiā.**

[724] [MYSIS ANCILLA]: **quidnam incepturus accipe ā mē hunc ōcius**

[725] [DAVUS SERVUS]: **atque ante nostram jānuam appōne. obsecrō,**

[726] [MYSIS ANCILLA]: **humīne? ex ārā hinc sūme verbēnās tibi**

[727] [DAVUS SERVUS]: **atque eās susterne. quam ob rem id tūte nōn facis?**

[728] **quia, sī forte opus sit ad erum jūrāndum mihi**

[729] **nōn apposuisse, ut liquidō possim. intellegō:**

[730] [MYSIS ANCILLA]: **nova nunc religiō in tē istaec incessit. cedo!**

[731] [DAVUS SERVUS]: **movē ōcius tē, ut quid agam porrō intellegās.**

[732] **prō Juppiter! quid est? spōnsae pater intervenit.**

[733] **repudiō quod cōnsilium primum intenderam.**

[734] [MYSIS ANCILLA]: **nescio quid nārrēs. ego quoque hinc ab dexterā**

[735] [DAVUS SERVUS]: **venīre mē assimilābō: tū ut susserviās**

[736] **ōrātiōnī, ut cumque opus sit, verbīs vidē.**

[737] [MYSIS ANCILLA]: **ego quid agās nīl intellegō; sed sīquid est**

[738] **quod meā operā opus sit vōbīs, ut tū plūs vidēs,**

[739] **manēbō, nēquōd vestrum remorer commodum.**

Chremes Mysis Davus

- [740] [CHREMES SENEX]: **Revortor, postquam quae opus fuere ad nuptias**
[741] **gnatae paravi, ut jubeam accersi. sed quid hoc?**
[742] **puer herclest. mulier, tun posuisti hunc? ubi illic est?**
[743] [MYSIS ANCILLA]: **nōn mihi respondēs? nusquam est. vae miserae mihi!**
[744] **reliquit me homō atque abiit. dī vestram fidem,**
[745] [DAVUS SERVUS]: **quid turbaest apud forum! quid illi hominum litigant!**
[746] **tum annona carast. (quid dicam aliud nescio.)**
[747] [MYSIS ANCILLA]: **cūr tū obsecrō hīc mē solum- ? hem quae haec est fabula?**
[748] [DAVUS SERVUS]: **eho Mysis, puer hic undest? quisve hūc attulit?**
[749] [MYSIS ANCILLA]: **satīn sanus quī mē id rogitēs? quem ego igitur rogem**
[750] [DAVUS SERVUS]: **quī hīc nēmīnem alium videam? mīror unde sit.**
[751] **dicturas quod rogō? au! concēde ad dexteram.**
[752] [MYSIS ANCILLA]: **dēlīrās: nōn tūte ipse. . . ? verbum sī mihi**
[753] [DAVUS SERVUS]: **ūnum praeter quam quod tē rogo faxis: cavē!**
[754] **male dīcis. undest? dīc clārē. ā nōbīs. hahae!**
[755] **mīrum vērō impudenter mulier sī facit**
[756] **meretrīx! ab Andriāst haec, quantum intellegō.**
[757] **adeōn vidēmur vōbīs esse idōneī**
[758] **in quibus sīc illūdātis? vēnī in tempore.**
[759] **properā adeō puerum tollere hinc ab jānuā.**
[760] **manē: cave quōquam ex istōc excessis locō!**
[761] [MYSIS ANCILLA]: **dī tē ērādīcent! ita mē miseram territās.**
[762] [DAVUS SERVUS]: **tibi ego dīcō an nōn? quid vīs? at etiam rogās?**
[763] **cedo, cujum puerum hīc apposistī? dīc mihi.**
[764] [MYSIS ANCILLA]: **tū nescīs? mitte id quod sciō: dīc quod rogō.**
[765] **vestrī. cujus nostrī? Pamphilī. hem quid? Pamphilī?**
[766] **eho an nōn est? rēctē ego has semper fūgī nūptias.**
[767] [DAVUS SERVUS]: **ō facinus animadvortendum! quid clāmitās?**
[768] **quemne ego herī vīdī ad vōs afferrī vesperī?**
[769] [MYSIS ANCILLA]: **ō hominem audācem! vērū: vīdī Cantharam**
[770] [DAVUS SERVUS]: **suffarcinātam. dīs pol habeō grātiam**
[771] [MYSIS ANCILLA]: **cum in pariendō aliquot affuērunt liberae.**
[772] [DAVUS SERVUS]: **nē illa illum haud nōvit cujus causā haec incipit:**
[773] **‘Chremēs sī positum puerum ante aedīs viderit,**
[774] **suam gnātam nōn dabit’: tantō hercle magis dabit.**
[775] [CHREMES SENEX]: **nōn hercle faciet. nunc adeō, ut tū sīs sciēs,**
[776] [DAVUS SERVUS]: **nisi puerum tollis jam ego hunc in mediam viam**
[777] **prōvolvam tēque ibīdem pervolvam in lutō.**
[778] [MYSIS ANCILLA]: **tū pol homo nōn ēs sōbrius. fallācia**
[779] [DAVUS SERVUS]: **alia aliam trūdit: jam susurrārī audiō**
[780] **cīvem Atticam esse hanc. hem. ‘coactus lēgibus**
[781] **eam uxōrem dūcet.’ au obsecrō, an nōn cīvis est?**
[782] [CHREMES SENEX]: **joculārīum in malum īnsciēs paene incidī.**
[783] [DAVUS SERVUS]: **quis hic loquitur? ō Chremē, per tempus advenīs:**
[784] **auscultā. audīvī jam omnia. anne haec tū omnia?**
[785] [CHREMES SENEX]: **audīvī, inquam, ā prīncipiō. audistīn, obsecrō? hem**
[786] [DAVUS SERVUS]: **scelera! hanc jam oportet in cruciātum hinc abripī.**
[787] **hic est ille: nōn tē crēdās Dāvum lūdere.**
[788] [MYSIS ANCILLA]: **mē miseram! nīl pol falsī dīxī, mī senex.**

[789] [CHREMES SENEX]: **nōvī omnem rem. est Simō intus? est. nē mē attigās,**
[790] [MYSIS ANCILLA]: **sceleste. sī pol Glyceriō nōn omnia haec. . .**
[791] [DAVUS SERVUS]: **eho inepta, nescīs quid sit āctum? quī sciam?**
[792] **hic socer est. aliō pactō haud poterat fierī**
[793] **ut scīret haec quae volumus. praedīcerēs.**
[794] **paulum interesse cēnsēs ex animō omnia,**
[795] **ut fert nātūra, faciās an dē industriā?**

Crito Mysis Davus

[796] [CRITO SENEX]: **In hāc habitāsse plateā dictumst Chrȳsidem,**
[797] **quae sēsē inhonestē optāvit parere hīc dītīās**
[798] **potius quam honestē in patriā pauper vīveret:**
[799] **ejus morte ea ad mē lēge rediērunt bona.**
[800] **sed quōs perconter videō: salvēte. obsecrō,**
[801] [MYSIS ANCILLA]: **quem videō? estne hic Critō sōbrīnus Chrȳsidis?**
[802] **is est. ō Mȳsis, salvē! salvus sīs, Critō.**
[803] [CRITO SENEX]: **itan Chrȳsis? hem. nōs quidem pol miserās perdidit.**
[804] **quid vōs? quō pactō hīc? satine rēctē? nōsne? sīc**
[805] [MYSIS ANCILLA]: **ut quīmus, ajunt, quandō ut volumus nōn licet.**
[806] [CRITO SENEX]: **quid Glycerium? jam hic suōs parentīs repperit?**
[807] [MYSIS ANCILLA]: **utinam! an nōndum etiam? haud auspicātō hūc mē appulī;**
[808] [CRITO SENEX]: **nam pol, sī id scīssem, numquam hūc tetulīsem pedem.**
[809] **semper ejus dictast esse haec atque habitast soror;**
[810] **quae illius fuēre possidet: nunc mē hospitem**
[811] **lītis sequī quam id mihi sit facile atque ūtile**
[812] **aliōrum exempla commonent. simul arbitror**
[813] **jam aliquem esse amicum et dēfēnsōrem eī; nam ferē**
[814] **grandicula jam profectast illinc: clāmitent**
[815] **mē sȳcophantam, hērēditātem persequī**
[816] **mendicum. tum ipsam dēspoliāre nōn libet.**
[817] [MYSIS ANCILLA]: **ō optime hospes! pol, Critō, antīquum obtinēs.**
[818] [CRITO SENEX]: **dūc mē ad eam, quandō hūc vēnī, ut videam. maximē.**
[819] [DAVUS SERVUS]: **sequear hōs: nōlō mē in tempore hōc videat senex.**

Akt V

Chremes Simo

[820] [CHREMES SENEX]: **Satis jam satis, Simō, spectāta ergā tē amīcitiast mea;**
[821] **satis perīclī incēpī adīre: ōrandī jam finem face.**
[822] **dum studeō obsequī tibi, paene illūsī vītā filiae.**
[823] [SIMO SENEX]: **immō enim nunc cum maximē abs tē postulō atque ōrō, Chremē,**
[824] **ut beneficium verbīs initum dūdum nunc rē comprobēs.**
[825] [CHREMES SENEX]: **vide quam inīquus sīs prae studiō: dum id efficiās quod libet,**
[826] **neque modum benignitātis neque quid mē ōrēs cōgitās;**
[827] **nam sī cōgitēs remittās jam mē onerāre injūriīs.**
[828] [SIMO SENEX]: **quibus? at rogitās? perpulistī mē ut hominī adulēscentulō**
[829] [CHREMES SENEX]: **in aliō occupātō amōre, abhorrentī ab rē uxōriā,**
[830] **filiam ut darem in sēditionem atque in incertās nūptiās,**
[831] **ejus labōre atque ejus dolōre gnātō ut medicārer tuō.**
[832] **impetrāstī: incēpī, dum rēs tetulit. nunc nōn fert: ferās.**
[833] **illam hinc cīvem esse ajunt; puer est nātus: nōs missōs face.**

[834] [SIMO SENEX]: **per ego tē deōs ōrō, ut nē illis animum inducās crēdere,**
[835] **quibus id maximē ūtilest illum esse quam deterrimum.**
[836] **nūptiarum grātiā haec sunt ficta atque incepta omnia.**
[837] **ubi ea causa quam ob rem haec faciunt erit adēpta hīs, dēsinent.**
[838] [CHREMES SENEX]: **errās: cum Dāvō egomet vidī jūrgantem ancillam. sciō. at**
[839] **vērō vultū, cum ibi mē adesse neuter tum praesēnterant.**
[840] [SIMO SENEX]: **crēdō et id factūrās Dāvus dūdum praedīxit mihi; et**
[841] **nesciō quī id tibi sum oblītus hodiē, ac voluī, dicere.**

Davus Chremes Simo Dromo

[842] [DAVUS SERVUS]: **Animō nūnciam ōtiōsō esse imperō. em Dāvum tibi!**
[843] [SIMO SENEX]: **unde ēgreditur? meō praesidiō atque hospitis. quid illud malist?**
[844] [DAVUS SERVUS]: **ego commodiōrem hominem adventum tempus nōn vidī. scelus,**
[845] [SIMO SENEX]: **quemnam hic laudat? omnis rēs est jam in vadō. cessō alloquī?**
[846] [DAVUS SERVUS]: **erus est: quid agam? ō salvē, bone vir. ehem Simō, ō noster Chremē,**
[847] **omnia apparāta jam sunt intus. cūrāstī probē.**
[848] **ubi volēs accerse. bene sānē; id enimvērō hinc nunc abest.**
[849] [SIMO SENEX]: **etiam tū hoc respondēs quid istīc tibi negōtist? mihin? ita.**
[850] [DAVUS SERVUS]: **mihin? tibi ergō. modo intrōī. quasi ego quam dūdum rogem.**
[851] **cum tuō gnātō ūnā. anne est intus Pamphilus? crucior miser!**
[852] [SIMO SENEX]: **eho nōn tū dīxtī esse inter eōs inimicitias, carnufex?**
[853] [DAVUS SERVUS]: **sunt. cūr igitur hic est? quid illum cēnsēs? cum illā litigat.**
[854] **immo vērō indignum, Chremē, jam facinus faxō ex mē audiēs.**
[855] **nescioquis senex modo vēnit, ellum, cōnfidēns catus:**
[856] **cum faciem videās, vidētur esse quantivīs preti:**
[857] **trīstis sevērītās inest in vultū atque in verbīs fidēs.**
[858] [SIMO SENEX]: **quidnam apportat? nīl equidem nisi quod illum audīvī dicere.**
[859] **quid ait tandem? Glycerium sē scīre cīvem esse Atticam. hem**
[860] **Dromo, Dromō. quid est? Dromō. audī. verbum sī addideris. . . Dromō.**
[861] [DAVUS SERVUS]: **audī obsecrō. quid vīs? sublimem intrō rape hunc, quantum potest.**
[862] [DROMO LORARIUS]: **quem? Dāvum quam ob rem? quia lubet. rape inquam. quid fēcī? rape.**
[863] [DAVUS SERVUS]: **sī quicquam inveniēs mē mentitum, occīditō. nīl audiō.**
[864] [DROMO LORARIUS]: **ego jam tē commōtum reddam. tamen etsī hoc vērumst? tamen.**
[865] [SIMO SENEX]: **cūrā asservandum vīctum, atque audīn? quādrupedem cōnstringitō.**
[866] **age nūnciam: ego pol hodiē, sī vīvō, tibi**
[867] **ostendam erum quid sit perīclī fallere,**
[868] **et illī patrem. āh nē saevī tantō opere. ō Chremē,**
[869] **pietātem gnātī! nōnne tē miseret meī?**
[870] **tantum labōrem capere ob tālem filium!**
[871] **age Pamphile, exī Pamphile: ecquid tē pudet?**

Pamphilus Simo Chremes

[872] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Quis mē vult? perīī, pater est. quid aīs, omnium. . . ? āh**
[873] [CHREMES SENEX]: **rem potius ipsam dīc ac mitte male loquī.**
[874] [SIMO SENEX]: **quasi quicquam in hunc jam gravius dīcī possiet.**
[875] **ain tandem, cīvis Glyceriumst? ita praedicant.**
[876] **‘ita praedicant’? ō ingentem cōnfidentiam!**
[877] **num cōgitat quid dīcat? num factī piget?**
[878] **vide num ejus color pudōris signum usquam indicat.**
[879] **adeō impotentī esse animō ut praeter cīvium**
[880] **mōrem atque lēgem et suī voluntātem patris**

[881] **tamen hanc habere studeat cum summō probrō!**

[882] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **mē miserum! hem modone id dēmum sensī, Pamphile?**

[883] [SIMO SENEX]: **ōlim istūc, ōlim cum ita animum induxtī tuum,**

[884] **quod cuperēs aliquō pactō efficiendum tibi,**

[885] **eōdem diē istūc verbum vēre in tē accidit.**

[886] **sed quid ego? cūr mē excrucio? cūr mē mācerō?**

[887] **cūr meam senectūtem hujus sollicitō āmentīā?**

[888] **an ut prō hujus peccātis ego supplicium sufferam?**

[889] **immō habeat, valeat, vivat cum illā. mī pater!**

[890] **quid ‘mī pater’? quasi tū hujus indigeās patris.**

[891] **domus uxor liberī inventī invītō patre;**

[892] **adductī quī illam hinc cīvem dīcant: vīcerīs.**

[893] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **pater, licetne pauca? quid dīcēs mihi? at**

[894] [CHREMES SENEX]: **tamen, Simō, audī. ego audiam? quid audiam,**

[895] [SIMO SENEX]: **Chremē? at tandem dīcat. age dīcat, sinō.**

[896] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **ego mē amāre hanc fateor; sī id peccārest, fateor id quoque.**

[897] **tibi, pater, mē dēdō: quidvīs oneris impōne, imperā.**

[898] **vīs mē uxōrem dūcere? hanc vīs mittere? ut poterō feram.**

[899] **hoc modo tē obsecrō, ut nē crēdās ā mē allēgātum hunc senem:**

[900] **sine mē expūrgem atque illum hūc cōram addūcam. addūcās? sine, pater.**

[901] [CHREMES SENEX]: **aequum postulat: dā veniam. sine tē hoc exōrem. sinō.**

[902] [SIMO SENEX]: **quidvīs cupiō dum nē ab hōc mē fallī comperiar, Chremē.**

[903] [CHREMES SENEX]: **prō peccātō magnō paulum supplicī satis est patrī.**

Crito Chremes Simo Pamphilus

[904] [CRITO SENEX]: **Mitte ōrāre. ūna hārum quaevīs causa mē ut faciam monet,**

[905] **vel tū vel quod vērumst vel quod ipsī cupiō Glyceriō.**

[906] [CHREMES SENEX]: **Andrium ego Critōnem videō? certē is est. salvus sīs, Chremē.**

[907] **quid tū Athēnās īsolēns? ēvēnit. sed hicinest Simō?**

[908] **hic. Simō. . . mēn quaeris? eho tū, Glycerium hinc cīvem esse aīs?**

[909] [CRITO SENEX]: **tū negās? itane hūc parātus advenīs? quā rē? rogās?**

[910] [SIMO SENEX]: **tūne impūne haec faciās? tūne hīc hominēs adulēscēntulōs**

[911] **imperitōs rērum, ēductōs liberē, in fraudem illicis?**

[912] **sollicitandō et pollicitandō eōrum animōs lactās? sānun ēs?**

[913] **ac meretriciōs amōrēs nūptiīs conglūtinās?**

[914] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **perī, metuō ut sustet hospes. sī, Simō, hunc nōris satis,**

[915] [CHREMES SENEX]: **nōn ita arbitrēre: bonus est hic vir. hic vir sit bonus?**

[916] [SIMO SENEX]: **itane attemperātē ēvēnit, hodiē in ipsīs nūptiīs**

[917] **ut veniret, antehāc numquam? est vērō huic crēdendum, Chremē.**

[918] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **nī metuam patrem, habeo prō illā rē illum quod moneam probē.**

[919] [SIMO SENEX]: **sīcophanta. hem. sīc, Critō, est hic: mitte. videat quī siet.**

[920] [CRITO SENEX]: **sī mihi perget quae vult dīcere, ea quae nōn vult audiet.**

[921] **ego istaec moveō aut cūrō? nōn tū tuum malum aequō animō ferās!**

[922] **nam ego quae dixī vēra an falsa audierim jam scīrī potest.**

[923] **Atticus quīdam ōlim nāvī frāctā ad Andrum ējectus est**

[924] **et istaec ūnā parva virgō. tum ille egēns forte applicat**

[925] **prīmum ad Chrýsidis patrem sē. fābulam inceptat. sine.**

[926] **itane vērō obturbat? perge. Tum is mihi cognātus fuit**

[927] **quī eum recēpit. ibi ego audīvī ex illō sēsē esse Atticum.**

[928] **is ibi mortuust. ejus nōmen? nōmen tam cito? Phānia? hem**

[929] **perī! vērum hercle opīnor fuisse Phāniam; hoc certō sciō,**

[930] **Rhamnūsium sē ajēbat esse. ō Juppitēr! eadem haec, Chremē,**
 [931] **multī aliī in Andrō tum audīre. utinam id sit quod spērō! eho dīc mihi,**
 [932] [CHREMES SENEX]: **quid eam tum? suamne esse aibat? nōn. quōjam igitur? frātris filiam.**
 [933] **certē meast. quid aīs? quid tu aīs? arrige aurīs, Pamphile!**
 [934] [SIMO SENEX]: **quī crēdis? Phānia illic frāter meus fuit. nōram et sciō.**
 [935] [CHREMES SENEX]: **is bellum hinc fugiēns mēque in Asiam persequēns proficīscitur:**
 [936] **tum illam relinquere hīc est veritus. postillā primum audiō**
 [937] **quid illō sit factum. vix sum apud mē: ita animus commōtust metū**
 [938] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **spē gaudiō, mīrandō tantō tam repentinō hōc bonō.**
 [939] [SIMO SENEX]: **ne istam multimodis tuam invenīri gaudeō. crēdō, pater.**
 [940] [CHREMES SENEX]: **at mī ūnus scrūpulus etiam restat quī mē male habet. dignus ēs**
 [941] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **cum tuā religiōne, odium: nōdum in scirpō quaeris. quid istud est?**
 [942] [CHREMES SENEX]: **nōmen nōn convenit. fuit hercle huic aliud parvae. quod, Critō?**
 [943] **numquid meministī? id quaerō. egon hujus memoriam patiar meae**
 [944] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **voluptātī obstāre, cum ego possim in hāc rē medicārī mihī?**
 [945] **nōn patiar heus, Chremē, quod quaeris, Pāsibulast. ipsast. east.**
 [946] **ex ipsā mīliēns audīvī. omnīs nōs gaudēre hoc, Chremē,**
 [947] [SIMO SENEX]: **tē crēdō crēdere. ita mē di ament, crēdō. quod restat, pater. . .**
 [948] **jamdūdum rēs reddūxit mē ipsa in grātiām. ō lepidum patrem!**
 [949] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **dē uxōre, ita ut possēdī, nīl mūtāt Chremēs? causa optimast;**
 [950] [CHREMES SENEX]: **nisi quid patēr ait aliud. nempe id. scīlicet. dōs, Pamphile, est**
 [951] **decem talenta. accipiō. properō ad filiam. eho mēcum, Critō;**
 [952] **nam illam mē crēdō haud nōsse. cūr nōn illam hūc trānsferri jubēs?**
 [953] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **rēctē admonēs: Dāvō ego istūc dēdam jam negōtī. nōn potest.**
 [954] **quī? quia habet aliud magis ex sēsē et majus. quidnam? vīnctus est.**
 [955] **pater, nōn rēctē vīnctust. haud ita jussī. jube solvī, obsecrō.**
 [956] [SIMO SENEX]: **age fiat. at mātūrā. eō intrō. ō faustum et fēlicem diem!**

Charinus Pamphilus Davus

[957] [CHARINUS ADULESCENS]: **Prōvīsō quid agat Pamphilus. atque eccum. aliquis mē forsitan**
 [958] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **putet nōn putāre hoc vērūm, at mihi nunc sīc esse hoc vērūm libet.**
 [959] **ego deōrum vītā eāpropter sempiternā esse arbitror**
 [960] **quod voluptātēs eōrum propriae sunt; nam mī immortalitās**
 [961] **partast, sī nūlla aegritūdō huic gaudiō intercesserit.**
 [962] **sed quem ego mihi potissimum optem, nunc cui haec nārrem, darī?**
 [963] [CHARINUS ADULESCENS]: **quid illud gaudist? Dāvum videō. nēmōst quem māllem omnium;**
 [964] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **nam hunc sciō meā solidē solum gāvīsūrum gaudiā.**
 [965] [DAVUS SERVUS]: **Pamphilus ubinam hīc est? Dāve. quis homōst? ego sum. ō Pamphile.**
 [966] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **nescīs quid mī obtigerit. certē; sed quid mī obtigerit sciō.**
 [967] **et quidem egō. mōre hominum ēvēnit ut quod sim nānctus malī**
 [968] [DAVUS SERVUS]: **prius rescīscerēs tū quam ego illud quod tibi ēvēnit bonī.**
 [969] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Glycerium mea suōs parentīs repperit. factum bene. hem.**
 [970] **pater amīcus summus nōbīs. quis? Chremēs. nārās probē.**
 [971] **nec mora ūllast quīn eam uxōrem dūcam. num illic somniat**
 [972] [CHARINUS ADULESCENS]: **ea quae vigilāns voluit? tum dē puerō, Dāve. . . āh dēsine!**
 [973] [DAVUS SERVUS]: **sōlus est quem diligant dī. salvus sum sī haec vērā sunt.**
 [974] [CHARINUS ADULESCENS]: **colloquar. quis homōst? Charīne, in tempore ipsō mī advenīs.**
 [975] **bene factum. audistī? omnia. age, mē in tuīs secundīs respice.**
 [976] **tuus est nunc Chremēs: factūrum quae volēs sciō esse omnia.**
 [977] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **meminī: atque adeō longumst illum mē exspectāre dum exeat.**
 [978] **sequere hāc mē: intus apud Glycerium nunc est. tū, Dāve, abi domum,**

[979] **properē, accerse hinc quī auferant eam quid stās? quid cessās? eō.**

[980] [DAVUS SERVUS]: **nē exspectētis dum exeant hūc: intus dēspondēbitur;**

[980a] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Tē exspectābam: est dē tuā rē
quod agere ego tēcum volō.**

[981] [DAVUS SERVUS]: **intus trānsigētur sīquid est quod restet. plaudite!**

[981a] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **operam dedi nē mē esse oblītum
dicās tuae gnātae alterae.**

[982a] **tibi mē opīnor invēnisse dignum tē atque illā virum. Āh,**

[983a] [CHARINUS ADULESCENS]: **perīi, Dāve, dē meō amōre ac vītā nunc sors tollitur.**

[984a] [CHREMES SENEX]: **nōn nova istaec mihi condiciō est, sī voluissem, Pamphile.**

[985a] [CHARINUS ADULESCENS]: **occidī, Dāve. mane. perīi. id quam ob rem nōn voluī ēloquar:**

[986a] [CHREMES SENEX]: **nōn idcircō quod eum omnīnō affīnem mihi nōllem. . . hem! tacē.**

[987a] **sed amīcitia nostra quae est ā patribus nostrīs trādita**

[988a] **nōbīs, aliquam partem studuī adauctam trādī liberīs.**

[989a] **nunc cum cōpiā ac fortūnā utriūque ut obsequeretur dedit,**

[990a] **dētur. bene factum. adī atque age hominī grātiās. salvē, Chremēs,**

[991a] [CHARINUS ADULESCENS]: **amīcōrum meōrum omnium cārissime.**

[992a] **quod mihi nōn minus est gaudiō quam id quod volō**

[993a] **quod abs tē expetō:**

[994a] **mē repperisse ut habitus antehāc fuī tibi.**

[995a] [CHREMES SENEX]: **animum, Charīne, quod ad cumque applicāverīs**

[996a] **studium exinde ut erit tūte exīstimāberis.**

[997a] **id ita esse facere conjectūram ex mē licet:**

[998a] **aliēnus abs tē tamen quis tū essēs nōveram.**

[999a] [CHARINUS ADULESCENS]: **ita rēs est. gnātam tibi meam Philūmenam**

[1000a] [CHREMES SENEX]: **uxōrem et dōtis sex talenta spondeō.**